

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ

Кафедра журналістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему «Ідея гендерної рівності в українському радіоетері»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0611-ж
спеціальності 061 «Журналістика»
(освітня програма «Журналістика»)

Болотов Д. С.

Керівник: доц., к. філол. н.

Мірошніченко П. В.

Рецензент: доц., к. філол. н.

Бондаренко І. С.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет журналістики

Кафедра журналістики

Освітній ступінь «магістр»

Спеціальність 061 – «Журналістика»

Освітньо-професійна програма «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Чернявська Л.В.

« _____ » _____ 20 ____ року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Болотова Дмитра Сергійовича

1 Тема роботи – «Ідея гендерної рівності в українському радіоетері»
(«The idea of gender equality in Ukrainian radio»),

керівник роботи – Мірошніченко Павло Васильович, доц., к. філол. н.,
затверджені наказом ЗНУ від «29» червня 2022 року № 743-с.

2 Строк подання студентом роботи – 05.12.2022.

3 Вихідні дані до роботи присвячені висвітленню питання ідеї гендерної рівності в українському радіопросторі. Особливості функціонування радіо та втілення ідеї гендерної рівності радіоматеріалах, враховуючи особливості формату та типу ЗМІ. Це передусім наукові праці таких вітчизняних та закордонних вчених:

К.Адамс, О.Гоян, В.Лизанчук, М.Маєрчик, С.Маллат, Т.Марценюк, Й.Мелкі, С.Оксамитна, П.Мірошніченко та інші.

4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) проаналізувати основні науково-теоретичні підходи до визначення тлумачень понять «гендерна рівність» та «гендерна дискримінація», зокрема в контексті концепції прав і свобод людини; 2) охарактеризувати критерії, за якими визначається дотримання або впровадження ідеї гендерної рівності в українських ЗМІ, зокрема на радіостанціях; 3) встановити, як і наскільки ефективно дотримуються радіомовники політики гендерної рівності; 4) дослідити способи втілення/репрезентації ідеї гендерної рівності в радіопрограмах.

5 Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Дата, підписи	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Мірошніченко П.В., доцент	01.08.2022	01.08.2022
1 Розділ	Мірошніченко П.В., доцент	01.10.2022	01.10.2022
2 Розділ	Мірошніченко П.В., доцент	01.11.2022	01.11.2022
Висновк и	Мірошніченко П.В., доцент	01.12.2022	01.12.2022

6 Дата видачі завдання – 01.07.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти графік виконання роботи, визначити мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження	15.06.2022	виконано
2	Написати попередній варіант вступу і змісту.	01.08.2022	виконано
3	Підібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела.	10.08.2022	виконано
4	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину.	29.08.2022	виконано
5	Провести наукове дослідження і проаналізувати власний творчий доробок.	01.09.2022	виконано
6	Написати практичну частину.	04.10.2022	виконано
7	Пройти попередній захист на кафедрі	08.11.2022	виконано
8	Виправити недоліки, сформулювати висновки, оформити додатки	01.12.2022.	виконано
9	Здати роботу на нормоконтроль, пройти рецензування	12.12.2022	виконано

Студент

Болотов Д.С.

Керівник роботи (проекту)

Мірошніченко П.В.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

Чабаненко М. В.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 50 стр., 59 джерел.

Об'єктом дослідження є ранкові програми українських загальнонаціональних радіостанцій Хіт FM та Radio Roks (з 01.09.2022 до 04.10.2022).

Предметом дослідження є ступінь дотримання гендерної рівності в радіопрограмах.

Мета магістерської роботи полягає у визначенні ступеня / рівня дотримання ідей і принципів гендерної рівності в програмах українських загальнонаціональних радіостанціях.

Завдання: проаналізувати основні науково-теоретичні підходи до визначення тлумачень понять «гендерна рівність» та «гендерна дискримінація», зокрема в контексті концепції прав і свобод людини. Охарактеризувати критерії, за якими визначається дотримання або впровадження ідеї гендерної рівності в українських ЗМІ, зокрема на радіостанціях. Встановити, як і наскільки ефективно дотримуються радіомовники політики гендерної рівності. Дослідити способи втілення/ репрезентації ідеї гендерної рівності в радіопрограмах.

Теоретико-методологічні засади: основу кваліфікаційної роботи магістра складають праці таких вчених: К.Адамс, О.Гоян, В.Лизанчук, М.Маєрчик, С.Маллат, Т.Марценюк, Й.Мелкі, С.Оксамитна, П.Мірошниченко та інші.

Отримані результати: проаналізовано історію становлення та розвитку законів стосовно прав людини у стародавні та нові часи. Проаналізовані статті Конституції України та закони, які забезпечують рівні права усім громадянам країни. Визначено тлумачення гендерної дискримінації та гендерних стереотипів. Проаналізовано дві українські радіостанції Хіт FM та Radio Roks на предмет наявності елементів дискримінації в ранкових програмах.

Ключові слова: *радіоведучий, стереотип, гендерна роль, сексизм, фейсизм, мачизм.*

The Master's paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as the idea of gender equality in Ukrainian radio.

The object of the work is the morning programs of two Ukrainian nationwide radio stations Hit FM and Radio Roks.

The subject of the work is the manifestations of gender inequality in the airwaves of Hit FM Radio Roks programs.

The main aim of the paper consists of analyzing the situation regarding the observance of the idea of gender equality in the morning programs of Ukrainian nationwide radio stations. It determined the accomplishment of such objectives as:

- to analyze the main scientific and theoretical approaches to defining the interpretations of the concepts of gender equality and gender discrimination, in particular in the context of the concept of human rights and freedoms; to characterize the criteria by which the observance or implementation of the idea of gender equality in the Ukrainian mass media, in particular at radio stations, is determined.

- to establish how and how effectively radio broadcasters adhere to the policy of gender equality; to investigate ways of implementing-representing the idea of gender equality in radio programs.

Obtained results: the history of laws in ancient and modern times was analyzed. Articles of the Constitution of Ukraine and laws that provide equal rights to all citizens of the country are analyzed. The interpretation of gender discrimination and gender stereotypes is determined. Two Ukrainian radio stations Hit FM and Radio Roks were analyzed.

The scientific novelty is that the study is one of the first attempts to analyze the observance of gender equality by Ukrainian nationwide radio stations in their content.

Key-words: *radio, radio presenter, stereotype, gender role, sexism, discrimination*

ЗМІСТ

Завдання	2
Реферат	5
Вступ.....	8
Розділ 1. Поняття «гендерна рівність» і «гендерна дискримінація» у сенсі прав і свобод людини.....	12
1.1 Основні історичні аспекти виникнення та розвитку концепції прав людини.....	12
1.2 Функціонування гендерного права у світі та Україні	19
Розділ 2. Дотримання ідей / принципів гендерної рівності в радіопрограмах: результати моніторингу.....	27
Висновки	54
Список використаних джерел	58

ВСТУП

За всю історію людство зазнало значних цивілізаційних трансформацій, які щоразу призводили до запровадження нових норм і правил. З кожним еволюційним етапом культура суспільних відносин набувала все більшого значення. З плином часу соціальні ролі представників чоловічої та жіночої статі мали відповідати вимогам того історичного періоду, в якому вони проживали. Кожна нова епоха поступово трансформувала уявлення людей про стосунки, життєві принципи, способи життя та перебування індивіда в суспільстві. Майже завжди з новими вимогами люди також отримували раніше небачені можливості.

Однак цивілізаційними благами в суспільстві користувалися лише представники чоловічої частини людства, адже саме чоловіки в результаті своєї діяльності формували вектор майбутніх відносин у соціумі, способах репрезентації особи та реалізації професійних або творчих навичок. Також чоловіки диктували моделі поведінки для жінок у публічному та приватному просторах. Більшість свого часу жінки були змушені займатися домашніми справами та реалізовувати потреби свого чоловіка та дітей. Через це жінку сприймали як елемент, який супроводжував та доповнював чоловіка. Подібні суспільні уявлення на довгий час позбавили жінок права на професійну та творчу самореалізацію.

Зазвичай обмеження застосовувалися до жінок через те, що суспільна думка була сформована на основі гендерних стереотипів про те, як повинні виглядати та поводити себе чоловіки та жінки. Це негативно позначалося на цілісності суспільства, адже з часом почалася полеміка стосовно того, чому чоловіки мають привілеї над жінками майже в усіх сферах усупереч професійним та особистим навичкам.

Проте гендерні стереотипи обмежували не лише жінок, а й чоловіків, типи поведінки яких не вписувалися в уявлення про «справжнього чоловіка». Значну роль у просуванні гендерних стереотипів у маси та формуванні суспільної думки на їх основі відіграють засоби масової інформації. З появою радіо та телебачення

у 20 сторіччі попит аудиторії на новий тип мультимедійного контенту різко зріс. Проте через великий попит зросла кількість і гендерної нерівності. Вважалося, що журналістика – це винятково чоловіча професія, тому їх і долучали до процесу створення контенту. Чоловіки поставали в теле-, радіопрограмах у ролі мужніх та сильних «мачо», які є справжніми професіоналами своєї справи. Жінок же, навпаки, зображали максимально сексуально, щоб зосередити увагу аудиторії ні на ораторських або розумових здібностях працівниці, а на її тілі. Також жінки зазвичай відігравали другорядну роль, тим самим підкреслюючи домінацію чоловіка під час спільних етерів.

На сьогодні також спостерігається достатня кількість прикладів, коли цифрові та друковані ЗМІ у своїх матеріалах виділяють домінацію одного гендеру над іншим. Зазвичай більшість порушень на гендерній основі фіксується саме в рекламному контенті. За роки незалежності України питання гендерної рівності не лише в суспільстві, а й у контенті українських медіа достатньо активно обговорюється не лише на громадському, а й законодавчому рівні. 8 вересня 2005 року тодішній Президент України Віктор Ющенко підписав закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Документ повинен був нівелювати прояви гендерної нерівності в суспільстві. З того часу питання гендеру стало досліджуватися українськими науковцями.

Особливу увагу приділяють проявам сексизму та мачизму в українському інформаційному просторі. Проте найчастіше досліджується телевізійний та рекламний контент на предмет дотримання ідеї гендерної рівності. Найменшу увагу дослідники наразі звертають на український радіоринок. Аудіоконтент зазвичай аналізується в контексті додаткового складника візуального рекламного або телевізійного продуктів. Тому актуальність роботи полягає в дослідженні дотримання ідеї гендерної рівності саме в українських радіопрограмах.

Мета магістерської роботи полягає у визначенні ступеня / рівня дотримання ідей і принципів гендерної рівності в програмах українських загальнонаціональних радіостанціях.

У зв'язку з поставленою метою необхідно реалізувати наступні **завдання**:

- проаналізувати основні науково-теоретичні підходи до визначення тлумачень понять «гендерна рівність» та «гендерна дискримінація», зокрема в контексті концепції прав і свобод людини;

- характеризувати критерії, за якими визначається дотримання або впровадження ідеї гендерної рівності в українських ЗМІ, зокрема на радіостанціях;

- встановити, як і наскільки ефективно дотримуються радіомовники політики гендерної рівності. Дослідити способи втілення/ репрезентації ідеї гендерної рівності в радіопрограмах.

Термін дослідження – з 01.09.2022 до 04.10.2022.

Об'єктом дослідження є ранкові програми українських загальнонаціональних радіостанцій Хіт FM та Radio Roks

Предметом дослідження є ступінь дотримання гендерної рівності в радіопрограмах..

При написанні кваліфікаційної роботи магістра використані такі **методи дослідження**: аналізу та синтезу при виробленні наукової концепції дослідження, інтерпретації даних соціологічних досліджень для діагностики стану українського радіопростору, моніторинг для визначення рівня дотримання ідей і принципів гендерної рівності в радіопрограмах.

Методологічну і теоретичну основу кваліфікаційної роботи магістра складають праці таких вчених: К.Адамс О.Гоян, В.Лизанчук, М.Маєрчик, С.Маллат, Т.Марценюк, Й.Мелкі, П.Мірошніченко, С.Оксамитна та інші.

Результаті дослідження можуть бути використані під час підготовки до практичних та семінарських занять на факультеті журналістики, а також у практичній діяльності журналістів.

Науковою новизною є те, що дослідження є однією з перших спроб аналізу дотримання ідей і принципів гендерної рівності в радіопрограмах українських загальнонаціональних станцій.

Результати дослідження пройшли **апробацію** у формі тез «Гендерна проблематика в матеріалах ЗМІ: медіакритичний погляд» (у друці) на Міжнародній науково-практичній конференції «Журналістика майбутнього: виклики, тенденції, перспективи розвитку», яка відбулася 18-19 жовтня 2022 року в рамках міжнародного проєкту Європейського Союзу ERASMUS+KA2 «Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism» (DESTIN) («Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм»).

Тези доповіді «Огляд досліджень гендерної рівності в українському медіапросторі» опубліковані у збірнику наукових праць IV університетської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2022».

Структура роботи: кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, теоретичного та практичного розділу, висновків, списку використаних джерел. Основний обсяг роботи – 50 сторінок. Список використаних джерел містить 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ» І «ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ» У СЕНСІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

1.1 Основні історичні аспекти виникнення та розвитку концепції прав людини

«Жодна країна у світі не може розвиватися по-справжньому, якщо половина її населення залишається за лаштунками». Таку промовисту цитату виголосила на Всесвітньому економічному форумі у Давосі ексміністерка міжнародного розвитку Великобританії у 2012-2016 роках – Джастіна Грінінг [43]. Насправді сьогодні складно собі уявити хоча б одну сферу професійної діяльності людини, в якій залучені виключно чоловіки або жінки. Поступова трансформація суспільних поглядів та цінностей призвела до переоцінки розподілу прав та обов'язків за гендерною ідентичністю. На сьогодні перш за все важливим значенням для сучасного світу є професійні навички та здібності людини, а не її приналежність до певного гендеру, раси або релігії.

Через подібні зміни, жінки крок за кроком почали досягати законодавчих змін, які зрівняли за суспільними та професійними правами й можливостями чоловіків та жінок. Хоча навіть у 2022 році ще зустрічаються дискримінаційні та упередженні уявлення про те, як себе мають реалізувати та поводити у сучасному світі представники різних гендерів.

Проте чи завжди чоловіки були наділенні більшими правами та можливостями ніж жінки, і як правозахисна система у різні історичні періоди впливала на впровадження рівноправ'я? На думку кандидата історичних наук, професора Калиновського В.С., на сьогодні науковці розрізняють чотири історичні типи функціонування держави та права :

- Рабовласницький;
- Феодальний;
- Буржуазний;
- Сучасний або постіндустріальний [12, с. 13].

Також, за словами Калиновського В.С., заведено вважати загальноприйнятий дослідниками наступний поділ історії людства на чотири основні епохи:

- Стародавній світ (IV тис. до н.е. – V ст. н.е.);
- Середні віки (V ст. н.е. – XVII-XVIII ст.);
- Новий час (XVII-XVIII ст.ст. – початок XX ст.);
- Новітній час (початок XX ст. – теперішній час) [12, с.13].

Кожна з вищезазначених історичних епох зумовлювала собою новий етап розвитку правової системи та державної інституції, які мали б покращити захист прав та свобод людей, або навпаки, нівелювати їх на користь певним привілейованим суспільним групам. Також слід відзначити, що всередині кожного історичного типу функціонування держави та правової системи, формувалася своя періодизація. Наприклад, період рабовласницької системи правління держави і права поділяються наступним чином: Держава і право країн Стародавнього Сходу (Китай, Індія, Єгипет, Вавилон та ін.) та Античні держави і право (Греція, Рим). Феодалні держави мають такий поділ: Ранньофеодальна монархія; Сеньйоральна монархія (період феодалної роздробленості); Станово-представницька монархія; Абсолютна монархія [12, с.13].

Кожний новий етап розвитку суспільства відзначався знаковими правовими змінами та регулюванню суспільних відносин між чоловіками й жінками, надаючи певний захист та рівні права представникам обох гендерів. Проте у різних регіонах культура правових відносин формувалася під достатньо різним суспільним, державним та історичним процесами, тому на сьогодні ми можемо спостерігати значні відмінності європейського підходу дотримання прав людини від, наприклад, азійського. Також на практиці чоловіки захищалися у рази краще ніж жіночі, через те що у перші правові акти створювалися у тотальній патріархальній системі, яка панувала у світі.

У своєму матеріалі «Сучасна концепція прав людини як підґрунтя медіадіяльності в Україні» кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри соціальних комунікацій факультету філології та журналістики Херсонського

державного університету Тетяна Коваль зазначила, що «права людини – це соціально-історичне явище» [38, с.9]. На її думку, невіддільна складова характеристика сучасної державної політики є безумовно права і свободи людини. Обов'язок держави полягає у тому, щоб визначити, затвердити та забезпечити процедуру дотримання всіх передумов для того, щоб людина могла користуватися правами в повному обсязі [38, с.9].

Також науковиця виділяє певні головні етапи, які сформували сучасну правову систему з дотримання прав людини:

- Зародження ідеї про права людини (VII ст. до н. е.);
- Формування вчень про права людини (V–XVI ст.);
- Позитивне закріплення прав людини (XVI–XIX ст.);
- Глобалізація прав людини (XX–XXI ст.) [38, с.9].

Одними із перших офіційних документів, які стосуються прав людини на території Стародавньому Сході були так звані кодекси Хаммурапі та збірник індійських законів Ману.

Кодекси Хаммурапі – це одні з найдавніших законодавчих кодексів стародавнього Вавилону, які були створені у роки правління тодішнього царя Хаммурапі приблизно у 1750 році до н. е. та названі на його честь. За наявною інформацією кандидата юридичних наук, доцента Анатольєвої О.І., закони вавилонського правителя вперше знайшли французькі археологи у 1902-1903 роках, під час розкопок у місті Сузи, яке на сьогодні входить до складу територій сучасного Іраку [12, с.29]. Закони були викарбувані чорній конусоподібній стелі із діоритового каменю використанням класичної вавилонської діалектної форми аккадської мови [13, с.10]. Стовп з обох боків був вкритий клинописними знаками, а на одній зі сторін угорі було зображено малюнок, на якому верховний бог Вавилону вручає сувій документів чоловікові у царському вбранні. На думку вчених, саме таким чином стародавні митці зобразили процес створення збірки законів вавилонського царя Хаммурапі.

Збірка складається із прологу, епілогу та 282 законів. Кодекси були написані задля регулювання таких питань: трудових, цивільних, шлюбних,

сімейних, зобов'язальних, кримінальних та кримінально-процесуальних відносин у стародавньому суспільстві. Основний зміст законів Хаммурапі містився не у самих правах та нормах, а у способах покарання за їх порушення. Майже будь-який злочин скоєний на території Вавилону, передбачав у вигляді покарання страту [13, с.10].

Закони не мали чіткої системи класифікації та поділу на правові галузі. Проте вчені змогли скласти зміст кодексів за такою схемою [13, с.12]:

Таблиця 1.1.1

Кодекси Хаммурапі

Номер статті законів	Зміст законів
1-5 статті	Описують процедуру проведення судового засідання та судочинства
6-126 статті	Регулюють питання власності, її захисту та системи покарання за посягання на неї.
127-195 статті	Регулюють сімейні взаємини, шлюбні відносини дружини та чоловіка (умови одруження, розлучення, багатоженства, майнові питання і т.д.).
196-214 статті	Стосуються злочинів проти життя, чесності та гідності людини.
215-282 статті	Регулюються норми, права та обов'язки працівника та його роботодавця.

Аналізуючи сімейні статті законів стародавнього Вавилону можна простежити те, що у текстах законодавчих актів спостерігається краща юридична захищеність прав чоловічого населення країни, ніж жіночого. Будь-який вавилонець міг віддати заміж свою доньку без її згоди за того чоловіка, який може надати батькові найбільший викуп за наречену. У випадку відмови на пропозицію одружитися, батько дівчини повинен повернути у подвійному розмірі усе те, що йому запропонували за доньку. У більшості випадків люди не мали змоги покрити такі вартісні витрати, тому зазвичай весілля не скасовували. Також чоловікам надавалося право на багатоженство, яке вони не були зобов'язанні обговорювати з наявною дружиною.

Закони Хаммурапі, які регулювали відносини чоловіків та жінок:

- Якщо чоловік одружиться з жінкою без письмового договору про укладення шлюбу, то ця жінка – не дружина;

- Якщо дружина буде помічена, перебуваючи разом з іншим чоловіком, то їх потрібно зв'язати і кинути у воду. Якщо чоловік жінки вирішить зберегти їй життя, тоді й цар збереже життя своєму рабу;

- Якщо чоловік згвалтує жінку, яка не є його дружиною та проживає у будинку свого батька, то цього чоловіка треба вбити, а жінка звільняється від відповідальності;

- Якщо чоловік розлучається зі своєю дружиною, яка не народила йому дітей, то він повинен віддати їй срібло в обсязі її викупу, а також відшкодувати їй посаг, який вона принесла з дому її батьків. Лише тоді він може покинути її;

- Якщо чоловік візьме шлюб із безплідною жінкою, а вона натомість дозволить йому мати рабиню, щоб та народила йому дітей, то тоді він не має права брати до себе наложниць;

- Якщо чоловік, який приніс шлюбний дарунок у дім свого тестя, віддав викуп, зверне свій погляд на іншу жінку і скаже своєму йому: «Я не візьму твоєї дочки», – то батько дівчини може забрати все, що йому було принесено [13, с.12].

Окрім Законів Хаммурапі, характерною ознакою розвитку права на територію Стародавнього Сходу є поява індійських законів Ману. Авторами

правових кодексів на думку науковців, вочевидь, були брахмани. Назву збірка отримала на честь міфічного заступника індусів. Дата створення законів не відома, через те, що аналіз права Стародавньої Індії має специфічні відмінності, пов'язані з історичними джерелами, серед яких є священні книги (Веди), релігійно-філософські трактати, монументальний епос (Махабхарата та Рамаєна), політико-правові трактати. Поки що наука не має у своєму розпорядженні реальних історичних індійських документів, або юридичних матеріалів, тому конкретні події та їх хронологію дуже складно встановити та проаналізувати [12, с.32].

Закони Ману були написані римованою, або як зазначають вчені, ритмізованою прозою. Зміст кодексів налічує 12 розділів та 2685 вірші, більшість з яких мають виражений афористичний характер. Окрім правових актів, вони склалися з етичних правил, харчових заборон, правила щоденної поведінки вдома та стародавньому суспільстві. Також кодекси регулювали [12, с.32]:

- організацію державної влади;
- взаємини з громадянами;
- майнові та сімейні відносини;
- питання відповідальності за злочини [12, с.32].

Однак при повній пропрацьованості захисту прав та покаранню за скоєння злочинів, зміст законів неодноразово виходив за межі права. Через великий вплив кастової системи функціонування суспільства в Індії, яка працює й на сьогодні, окрім передбачених законом правових санкцій, зазвичай задля більшого покарання також додавали релігійні. Таким чином хотіли продемонструвати наслідки, які могли очікувати на порушника закону в потойбічному світі. Через це Законам Ману набули впливу [12, с.34].

Головною ознакою стародавнього права є відсутність загальних правових понять. Проте Закони Ману доволі чіткі, навіть за сучасними стандартами тлумачення поняття крадіжки, пограбування та самооборони. Кодекси досить змістовно відсортовані за предметом правового регулювання. Це демонструє достатньо високий рівень загальної обізнаності та інтерес до політико-правової

культури давньоіндійських кодифікаторів, які й на сьогодні є одними із найшанованіших дхармашастр (збірок релігійних, етичних та правових настанов) [12, с.34].

Європейська науково-правова спільнота вперше відкрила для себе вчення про індійські Закони Ману у 1794 р., коли англійській філософ та вчений Вільям Джонс, який є засновником індології переклав зміст кодексів англійською мовою, тому таким чином вони були введені до наукового обігу не лише Великої Британії, а й усю Європу [14, с.88].

Стосовно регулювання сімейних відносин, то в Законах Ману простежується чітка домінація чоловіка у стосунках. У Стародавній Індії, населення мало декілька форм укладання шлюбу:

- урочиста – це коли чоловік пропонує батькові майбутньої дружини викуп, оформлюється вільна угода з обох сторін. Здебільшого шлюби укладалися з волі батьків без участі їхніх дітей. Вступаючи до шлюбу вперше, брахман (прим. вищий клас, до якого належали релігійні проповідники та управлінці) та кшатрій (прим. військово-службова знать, яка охороняли брахманів) були зобов'язані взяти дружину рівної з ними варни (касти):

- звичайна – форма дозволяла шлюб з жінками нижчих варн, але якщо дружина була з вищої касті ніж чоловік, то тоді їх права були рівними [14, с.90].

Також право на розлучення мав лише чоловік, та міг завершити офіційні відносини з дружиною через її сварливість, безпліддя або у випадку народження дівчат чи мертвих дітей. У всіх інших випадках жінка повинна була слухатися свого чоловіка та не мала права навіть оскаржити законність шлюбу в суді. Ще у текстах зберігалися трактування норм давнього групового шлюбу. Наприклад, якщо чоловік помер, то брат померлого міг одружитися із його дружиною. Чоловік, який втратив дружину, мав стосунки з її сестрою. В Індії подібні моменти навіть прописувалися у тексті заповіту [12, с.32].

Проте, як і в будь-якому суспільному процесі в Індії, розмір та процедура розподілу спадщини залежала від належності до певної варни. Наприклад, якщо брахман мав дітей від кількох дружин, які походили з різних каст, то син

брахманки одержував 4 частки, син кшатрійки – 3 частки, син вайшійки – 2 частки, а син шудрянки – 1 частку. Процедура спадкування також мала певні особливості, адже лише сини могли поділити усе порівну, а дочкам обов'язково мав виділятися посаг. Матір розподіляла спадщину серед усіх дітей [12, с.33].

Отже, проаналізувавши вищезазначені Закони Хаммурапі та Закони Ману, які є прикладами перших вивчених кодексів стосовно права людини на Стародавнього Сходу, можна зробити висновки, що навіть у давні часи люди хотіли захистити свої права та свободи, та знати безпосередні обов'язки, які надалі впливали на їхнє життя.

Здебільшого, більшість прав отримували чоловіки, адже структура управління країнами здійснювалася автократною патріархальною системою. Жінки мали невеликий перелік прав, які нівелювалися у стосунках, проти яких вона не мала права навіть бути проти. Також індійська система варни дискримінувала жінок із нижчих каст тим, що їм було заборонено одружуватися з більш заможними та впливовими чоловіками.

1.2 Функціонування гендерного права у світі та Україні

Питання гендерної рівності завжди активно обговорювалася світовою правовою спільнотою, адже це гарантія захисту громадян та протидія злочинам, вчинених на гендерній основі. На думку науковиці Людмили Малес, підтримка гендерних реформ державою – це вкрай важлива ініціатива задля успішного функціонування гендерної політики в середині суспільства, адже гендерні режими, які продукуються та підтримуються численними соціальними інститутами, вивчивши які лише одними силами громадянського суспільства було б на сьогодні неможливо [5, с.179].

Науковиця Тетяна Коваль відзначає, що першим офіційним європейським документом, в якому були прописані права людини, стала англійська Велика хартія вольностей 1215 року, що урівнювала людей перед законом, закріплювала основні принципи функціонування правового суспільства, як відповідність за скоєне та покарання за нього. Також, «Habeas Corpus Act» («Акт про краще

забезпечення свободи підданого і про запобігання ув'язненням за морями») 1679 року став одним із важливіших документів буржуазно-демократичного права. Значення закону полягає в кримінально-процесуальних гарантіях від необґрунтованих арештів та таємних розправ над ув'язненими. Акт поклав початок обмеженню виконавчої влади в особі монарха та чиновників на законодавчому рівні, та призвів до впровадження у політичну систему Великої Британії основ парламентаризму [38, с.10].

У 1776 році в Сполучених Штатах Америки була прийнята Декларація прав Вірджинії, яка зафіксувала рівні права людей на користування природними ресурсами, проводити бунти, повстання. Також було сформульовано право та процес повалення уряду в разі неможливості захистити населення іншим способом. Ідея цього закону була за основу Декларації прав незалежності США, яка визначила перелік невідчужуваних прав людини [38, с.10].

Прийнята у 1787 році Конституція США стала важливим документом, що регламентувала права людини. Документ зазначає основні ціннісні та принципи, без яких неможливе забезпечення прав людини: «Ми, народ Сполучених Штатів, з метою утворити більш досконалий Союз, установити правосуддя, гарантувати внутрішній спокій, забезпечити спільну оборону, сприяти загальному благоденству й закріпити блага свободи за нами та нащадками нашими проголошуємо та встановлюємо цю Конституцію для Сполучених Штатів Америки» [38, с.10].

Також 15 грудня 1791 року в США був американський Білль про права – велика американська хартія особистої свободи та людської гідності – з десятьма першими поправками до Конституції. У документі прописані норми, які закріплювали основні права та свободи громадян, а саме свободу слова і друку, релігії, право на мирні збори та право звернення до уряду з петиціями про припинення зловживань. Також документ дозволив громадянам публічно носити зброю для самооборони та встановили право власності [38, с.10].

Після активної роботи над захистом прав та свобод людини в США, тенденцію на забезпечення кожному членові свого суспільства продовжила

Франція, керівництво якої 1789 року оголосило про підписання Декларація прав людини і громадянина. Документ визначав перелік природних, невідчужуваних, священних прав людини, до яких належать: особиста свобода, власність, безпека; необмеженість сфери вияву свободи людини й обмеженість сфери дії державної влади; притягнення до кримінальної відповідальності лише на підставі закону, презумпція невинуватості, свобода поглядів, думки, слова та преси [38, с.10].

Україна також завжди прагнула до свободи та рівності кожної людини. Одним із перших документів, який обмежував владу та наділяв людей однаковими права, була Конституція Пилипа Орлика. Як зазначають науковці, 16 квітня 1710 року, на зборах козацтва біля містечка Тягина на правому березі річки Дністер була прийнята перша в світі Конституція [35]. Повна назва документу була така: «Договір та Встановлення прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочистою присягою» [17].

Конституцію Пилипа Орлика вважають першою прийнятою конституцією у світі, адже Конституція США була оголошена на 77 років пізніше за українську. Документ був написаний латиною та староукраїнською мовою. Складається з преамбули та 16 статей. Зміст конституції був таким:

- Україна – суверенна держава під протекторатом Швеції;
- Державною релігією є православ'я;
- Територія України складається з Чернігівського, Київського та Брацлавського воєводств;
- Влада поділяється на 3 гілки: законодавчу (Генеральна рада), виконавчу (гетьман і генеральна старшина) та судову (Генеральний суд);
- Уряди полковників і сотників є виборними;
- Передбачався соціальний захист козацьких вдів та сиріт, які звільнялися від податків та повинностей [17].

Після втрати Україною незалежності та перебуванню під впливом різних імперій, розвиток та впровадження механізму рівних прав та можливостей для кожного українця зупинився. Російська та Австро-Угорська імперії намагалися придушити українську самоідентичність за допомогою усіляких актів, особливо з боку російського керівництва. На початку 20 століття Україна не змогла відновити власне право на незалежність, тому перебувала під гнітом радянської влади. За цей час українці були позбавленні будь-яких соціальних прав та гарантій, майно вилучалося, а людей залишили ні з чим. Так тривало до 1991 року, доки Україна не відновила власну незалежність та стала суверенною державою. 28 червня 1996 року була прийнята Конституція України, де у першому розділі Стаття 3 зазначає, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [29].

У Статті 24 зазначається, що «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [29].

Пізніше, 6 вересня 2012 року Верховною Радою України був прийнятий закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Він

покликаний визначити організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина [29]. У Статті 2 закону йдеться про забезпечення «Принципів недискримінації у законодавстві України»: Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- повагу до гідності кожної людини;
- забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб [29].

Також у тексті закону прописані чіткі визначення та форми дискримінації та захисту громадян від злочинів, вчинених на гендерній основі:

- дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об’єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

- непряма дискримінація – ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об’єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

- сексуальні домагання – дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання,

поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування;

- насильство за ознакою статі – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті.

- гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [29].

У березні 2021 року, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення за підтримки Швеції та Національного Демократичного Інституту (НДІ) створили «Гендерний моніторинг каналів телебачення України» [23], у якому предметом дослідження стали гендерні стереотипи, а об'єктом медійна продукція (реклама, новинні передачі, пізнавальні програми, розважальні передачі, інформаційно-аналітичні програми, фільми). У матеріалі порівнюється баланс присутності чоловіків та жінок, їх гендерна роль та прояви дискримінації. Хоча сам матеріал не стосується радіоіндустрії України, у ньому аналізується звуковий супровід та аудіоряд досліджуваного контенту. Також дослідники дали визначення головних термінів, пов'язаних з гендером:

- гендерна роль – нормативний різновид поведінки людини в суспільстві, що очікується та вимагається від неї як від представника/-ці конкретної статі;

- стереотип – це усталене відношення до подій, вироблене на основі порівняння їх із внутрішніми ідеалами;

- сексизм – це дискримінація людей за ознакою статі. Він може бути в текстах та візуальному представленні даних. Сексистською може бути мова. Її часто називають «мовою ворожнечі», адже вона ображає певні групи людей – жінок та чоловіків;

- мачизм – прояв сексизму у повсякденній культурі, який полягає у наголошенні чоловічого домінування над жінками та зверхньо-зневажливого ставленні до них. Він виявляє себе у хизуванні традиційними ознаками маскулінності, насамперед фізичною силою, демонстративною брутальністю, агресивністю та сексуальною гіперактивністю;

- еротизація – один з виявів сексизму, суть якого полягає у тому, що за допомогою оголення усього тіла чи його інтимних частин (сідниць, стегон, грудей, живота), відповідних поз (лежачи чи напівлежачи), контексту (серед чоловічих атрибутів – наприклад, машини) підсилюється ідея пасивності, підлеглості, залежності і беззахисності жінки щодо чоловіка;

- оречевлення – один з виявів сексизму у культурі масового споживання, який полягає у репрезентації жінки, жіночого тіла як частини рекламованого товару, розрахованого на споживача-чоловіка [23].

Під гендерними стереотипами подаються узагальнені уявлення суспільства про те, як повинні виглядати чоловіки та жінки, у якій професійній сфері вони мають бути залученими. Гендерні стереотипи складаються з двох елементів, які пов'язані між собою. Насамперед вони проявляються як гендерно-рольові стереотипи, тобто стосуються прийнятності різних ролей та видів діяльності для обох гендерів, та притаманні чоловікам та жінкам їхніх психологічних та поведінкових характеристик [23].

Також можуть траплятися наступні суміжні гендерні ознаки:

- вік;
- зовнішній вигляд;
- соціально-економічне становище;
- сімейний стан;
- регіон походження;
- місто/село;
- расова/етнічна приналежність;
- стан здоров'я;

- СОГІ (сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, йдеться про ЛГБТ людей);

- мовна ознака [23].

Отже, права людини завжди були важливою темою для людства. Перші приклади кодексів прав та свобод людини були створені ще на Стародавньому Сході, які демонструють прагнення правителів того часу та громадян мати рівний захист на законодавчому рівні. Функціонування права у сучасному світі та в Україні розвивалися по-різному. Усе через домінуючі політичні сили, які не надавали українцям можливості розвиватися у правовому контексті. Проте, з отриманням Україною незалежності, ця ситуація змінилася, і ми можемо спостерігати активний розвиток захисту прав людини на території нашої країни.

РОЗДІЛ 2

ДОТРИМАННЯ ІДЕЙ/ ПРИНЦИПІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В РАДІОПРОГРАМАХ: РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

Радіо в українському інформаційному просторі на сьогодні є важливим засобом інформування населення, особливо в умовах повномасштабної війни в Україні. Масові російські терористичні ракетні атаки на українську критичну інфраструктуру призвели до того, що радіомовлення почало використовуватися українцями, як альтернативне джерело оперативного інформування про ситуацію в країні. Звичайно, перехід через війну радіоринок зазнав суттєвих змін, які безпосередньо вплинули на концепції та сітки мовлення національних радіостанцій.

У листопаді 2021 року були опубліковані дані соціологічного опитування USAID-Internews: «Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2021». Дослідження показало, що 13% респондентів обрали радіо головним джерелом отримання щоденної інформації. Трохи більш як 20% серед опитаних зазначили, що довіряють повідомленням, які лунають в етері українських радіостанцій, проте загальнонаціональним радіостанціям українці довіряли менше (24%), ніж регіональним (25%) [32].

У 2022 році ставлення до радіо дещо змінилося: дослідження «Українські медіа, ставлення та довіра у 2022 р.» було виконано соціологічною компанією InMind на замовлення міжнародної неприбуткової організації Internews, що реалізує «Медійну програму в Україні» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). У період з липня по вересень 2022 року соціологи компанії опитали близько 4000 респондентів у 12 областях України. Похибка вибірки склала близько 2,5%. Так за результатами дослідження, у 2022 році відсоток людей які обрали радіо, як основне джерело інформації склало 11%, що на 2% менше за висновками попереднього опитування у 2021 році [2]. Рівень довіри до також зазнав змін: 23% респондентів довіряє

загальнонаціональним радіостанціям в той час, як регіональний мовник викликає довіру у 22% опитаних [31].

Також, в учасників соціологічного опитування запитали, чи є у них інтерес до висвітлення актуальних питань стосовно ідеї гендерної рівності? Третина учасників зазначила, що має запит на інформацію яка буде висвітлювати теми гендерної рівності, особливо ті, у яких буде розповідатися про права та можливості жінок під час воєнного стану в країні [31]:

Таблиця 2.1.1

Які теми на гендерну тематику цікаві українцям

№	Назва теми	Вся вибірка	Чоловіки	Жінки
1	Підвищені ризики, з якими зустрічаються жінки під час війни, захист себе та своєї родини	36%	27%	44%
2	Насильство щодо жінок, пов'язане з війною	34%	27%	39%
3	Проблеми, з якими зустрічаються жінки-біженки, та шляхи їх подолання	29%	23%	34%
4	Жінки під час конфлікту: служба в армії, у політиці, дипломатії, волонтерстві тощо	27%	22%	31%
5	Мене не цікавить жодна тема	36%	48%	26%

Аналізуючи дані результатів соціологічних опитувань від USAID-Internews стосовно тенденцій розвитку в українському медіаринку, рівні довіри

авдиторії та її інформаційних запитів, можна простежити, що на сьогодні публікації, які безпосередньо стосуються гендерної проблематики, посідають вагоме місце серед соціальних досліджень. Особливу увагу саме цьому питанню приділяють дослідники західного наукового світу. Проте подібна тенденція наразі сформувалась і в Україні. За останні роки ми можемо спостерігати впровадження ініціатив, які покликані активно боротися з гендерною дискримінацією в українському інформаційному просторі [41, с.270]. Наприклад, прийняті зміни до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі, зазначають правила зображення чоловіків і жінок у рекламному контенті.

Поступова трансформація суспільства та відмова від «традиційного» гендерного світогляду, дає змогу людині проявляти свої професійні навички в будь-якій сфері, попри гендер. Утім в українському медіапросторі все ще транслуються стереотипні образи маскулінності та фемінності, які негативно впливають на розвиток гендерного балансу в українському суспільстві [30, с.20].

Зрозуміло, що від початку повномасштабного вторгнення російських окупаційних військ до України, питання ідеї гендерної рівності в медіа та толерантність загалом зараз не на часі. Порядок денний для усіх ЗМІ змінився від 24 лютого повністю: на теле- та радіоканалах мовить національний телемарафон «Єдині новини», а онлайн та соціальні медіа сконцентрувалися на матеріалах про перебіг воєнних дій на фронті.

Проте навіть у такий складний час медіа публікують матеріали, які мають сексистське підґрунтя або упереджене ставлення до експертів через їх гендер. Ситуацію стосовно гендерної рівності в контенті українських медіа проаналізував Інститут масових комунікацій (ІМС) [3]. 19 вересня 2022, громадська організація опублікувала дослідження: «Війна та гендерний баланс. Моніторингове дослідження за третій квартал 2022 року». Досліджувалося дотримання гендерного балансу серед запрошених експертів/ експерток та героїв/ героїнь у контенті 10 загальнонаціональних інтернет-медіа: «ТСН», «УП», «НВ», «Цензор», «Главком», «РБК-Україна», «Корреспондент»,

«УНІАН», «Гордон» та «Суспільне» у період серпень-вересень 2022 року. Вибірка моніторингу загалом становила 1000 новин, тобто від кожного медіа аналізувались по 100 публікацій [3].

За результатами дослідження виявилось, що в третьому кварталі 2022 року в середньому експерток цитують у 15% матеріалів, відповідно чоловіків як експертів представлено у 85% матеріалів з цитатами в українських онлайн-медіа. Стосовно героїв матеріалів, то чоловіки ставали ними в 70% матеріалів, натомість жінок як героїнь згадували лише у 30% публікацій онлайн-медіа [3].

Також за даними ІМС, найчастіше експерток цитували такі видання, як: «РБК-Україна» та «Суспільне», в яких близько 20% матеріалів налічували коментарі жінок. Водночас найменше залучали до своїх матеріалів експертні думки жінок такі редакції: «Цензор» (8%), «Корреспондент» (7%) та «Гордон» (6%). Додатково дослідники проаналізували, героями та експертами яких тем найчастіше стають чоловіки та жінки [3].

Таблиця 2.1.2

Відсоток залученості експертів/ експерток в матеріалах українських онлайн-ЗМІ

Найчастіше експерти трапляються в таких темах:	Найчастіше експертки трапляються в таких темах:
Війна – 41,6%; Міжнародні питання – 16,8%; Політика – 11,9%; Економіка – 9,8%; Освіта – 5,2%.	Війна – 29,3%; Міжнародні питання – 20,7%; Політика – 10,3%; Кримінал – 8,6%; Суспільство – 8,6%.
Чоловіки-герої трапляються в таких темах:	Жінки-героїні трапляються в таких темах:
Кримінал – 21,6%; Міжнародні питання – 18,4%; Спорт – 15,9%; Війна – 15,2%; Шоубізнес – 9,2%.	Кримінал – 18,3%; Шоубізнес – 16,6%; Війна – 12%; Міжнародні питання – 11,4%; Спорт – 10,9%.

Також слід відзначити дослідження інтернет-видання «Детектор медіа», в якому проаналізовано основні меседжі російської пропаганди у соціальних мережах стосовно гендерної дискримінації українок [44]. Так, у період лютий-серпень 2022 року, дослідники проаналізували 45 тисяч дописів користувачів на популярних платформах («Telegram», «Facebook», «Instagram», «Twitter», «YouTube»), які вказали своїм місцем розташування Україну чи Росію [44].

Результати дослідження показали, що в кожній із соціальних мереж домінує один конкретний меседж стосовно українських жінок. Проте найпоширеніші серед них стосуються саме соціальної ролі. Так у дописах росіян можна часто зустріти дискримінаційне слово «хохлушка», яке вони поєднують зі словами які вказують на розумові здібності або соціальну роль жінки: «хохлушки-повії», «тупі хохлушки».

Також постійно поширюються публікації про те, що українки за кордоном потрапляють у сексуальне рабство через «злих європейців» і те, що жінки є «військовими трофеями». Останній меседж украї активно ширився мережею тоді, коли з'явилися перші підтвердження сексуальних злочинів зі сторони російських окупантів [44].

Отже, підсумувавши усе вищезазначене, можна дійти висновку, що попри війну в Україні, українські дослідники проводять дослідження стосовно гендерного балансу в медіа. Аналізують залученість жінок і чоловіків до створення контенту та викривають пропагандистські стереотипні меседжі стосовно українок. Такими діями вітчизняна медіаспільнота демонструє, що попри складну ситуацію всередині країни, українська журналістика прагне до встановлення європейських стандартів медіа.

Тому проведення дослідження стосовно ідеї гендерної рівності в українському радіопросторі є актуальною, навіть під час повномасштабної війни в Україні. Для того, щоб проаналізувати діяльність українських загальнонаціональних радіостанцій під час воєнного часу та з'ясувати, чи дотримуються вони гендерної рівності у контенті, який власне виробляють радіостанції були обрані наступні об'єкт та предмет дослідження.

Об'єктом дослідження є ранкові радіопрограми «Хеппі Ранок» від Хіт FM та «КАМТУГЕЗА» авторства Radio Roks. Прояви гендерної нерівності у ранкових шоу Хіт FM та Radio Roks під час ранкового прайм-тайму з 8:00 до 11:00 години є предметом дослідження.

Метою дослідження є аналіз контенту програм «Хеппі Ранок» виробництва Хіт FM та «КАМТУГЕЗА» від Radio Roks на предмет дотримання або порушення норм гендерної рівності. Методи дослідження: контент-аналіз (кількісний метод) та метод випадкової вибірки. Терміни проведення дослідження: період з 01.09.2022 до 04.10.2022. Критерії вибору для аналізу радіостанцій були такими: популярність, поширеність, комерційний тип функціонування та різні формати мовлення.

Вибір радіостанцій Хіт FM та Radio Roks для аналізу був зумовлений результатами дослідження «Дані радіослухання в Україні: четверта хвиля дослідження 2020 року», опублікованими 13 січня 2021 року [10]. Дослідження провела компанія «Kantar Ukraine» за допомогою методу телефонного опитування на замовлення міжгалузевого об'єднання «Радіокомітет», до якого входять найбільші радіохолдинги України – «ТАВР Медіа», Український Медіа Холдинг, Business Radio Group та «Люкс» [10].

Дослідники встановили портрет сучасного українського радіослухача. Так 92,6% респондентів зазначили, що кожного дня користуються інтернетом для прослуховування медіа. 59,7% опитаних відповіли, що мають вищу освіту, а 64,8% мають власний автомобіль та високий дохід має лише 31,6% респондентів дослідження [10].

Соціологічне опитування проводилося у містах України, чисельність яких сягала понад 50 тисяч мешканців у віці від 12 до 65 років. Дані стосовно четвертої хвилі дослідження охоплюють період з 28 вересня по 29 листопада 2020 року. Вибірка становила 10 238 респондентів. За результатами опитування, трійку найпопулярніших радіостанцій України склали Хіт FM, Люкс FM та Radio Roks [10].

Рейтинг українських радіостанцій за четвертий квартал 2020 року

Місце	Назва радіостанції	W4'2020 28.09-29.11	W3'2020 13.07-29.11	W4'2019 30.09-08.12	Відмінність AQH% за місцем станції порівнянні з попередньою хвилиною 2020
		AQH% (попередня назва rat%)	AQH% (попередня назва rat%)	AQH% (попередня назва rat%)	
1	Хіт FM	0,78	0,95	0,94	0
2	Люкс FM	0,59	0,64	0,67	0
3	Radio Roks	0,51	0,55	0,52	1
4	Радио Пятница	0,51	0,56	0,56	-1
5	Шансон	0,45	0,54	0,54	0
6	Русское Радио Україна	0,40	0,46	0,45	0
7	Радио Relax	0,30	0,30	0,35	1
8	Kiss FM	0,30	0,40	0,40	-1
9	Наше радіо	0,29	0,29	0,28	0
10	Мелодія FM	0,28	0,27	0,22	1

Радіостанція «Хіт FM». Країна: Україна. Мова: українська. Тип: комерційна радіостанція. Формат: Hot AC. Гасло: «Тільки хіти!». Власник: «ТАВР Медіа». Ведучі: Даня Білий, Гера Герц; Оля Громова, Юля Карпова, Аня Лісовська, Віталій Яровий.

«Хіт FM» – українська загальнонаціональна радіостанція, яка є найбільшою радіомережею України. Станом на січень 2022 року станція має зону постійного мовлення у 117 українських містах, сигнал для яких забезпечують 55 передавачів. Вперше «Хіт FM» пролунало в етері 28 серпня

1999 року, проте повноцінне мовлення розпочалося на два роки пізніше – 28 вересня 2001 року. Музичний формат радіостанції складається з європейської та української попмузики починаючи з 90-х років минулого століття по сьогоднішній день [39].

Таблиця 2.1.4

Сітка мовлення радіостанції «Хіт FM»

Назва програми	Дата та час виходу програми в етері	Ведучі
Клуб Лісовської	Щобудня о 12:30	Аня Лісовська
Хеппі Ранок	Щобудня з 08:00-11:00	Даня Білий, Юля Карпова
30 хвилин без реклами	Щодня	
Українська – це просто!	Щобудня о 18:30	Олена Зінченко
90 хвилин хітів на початку робочого дня	Щобудня з 10:00-11:30	

«Хеппі Ранок» – ранкове шоу, яке виходить щобудня в етері радіостанції «Хіт FM» з 08:00 до 11:00 години ранку. Ведучими програми є Данило Білий та Юля Карпова. За щогодинні випуски новин відповідає Віталій Яровий. Концепт шоу полягає у тому, щоби допомогти слухачам «прокинутися» та надати інформаційний супровід на шляху до роботи.

Часто в етері можна почути сучасні попхіти, актуальні новини шоубізнесу, нагальні проблеми, які цікавлять суспільство, рекомендації на час дії воєнного стану та жарти. Від 24 лютого у розкладі програми з'явилися рубрики, які інформують аудиторію про перебіг бойових дій, гуманітарну допомогу та способи підтримки Збройних Сил України. Розклад ранкового шоу «Хеппі Ранок»:

Розклад мовлення програми «Хеппі Ранок»

Час виходу рубрики	Назва рубрики
08:00	Новини & Погода
08:10	Перезарядка від Дані Білого
08:20	Все буде Україна!
08:39	Тема дня
08:49	Поради воєнного часу
09:00	Хвилина мовчання
09:01	Новини & Погода
09:10	Гуморонітарна допомога
09:20	Будь в курсі!
09:39	Мова має значення
09:49	Диванні війська
10:00	Новини & Погода
10:10	Перезарядка від Дані Білого
10:20	Допомагати легко
10:39	Тема дня. Підсумки
10:49	Все буде Україна!

Для того, щоби дослідити наявність гендерної нерівності або дискримінації у рубриках шоу, були обрані наступні дати випуску програми «Хеппі ранок»: 02.09.2022, 06.09.2022, 13.09.2022, 14.09.2022, 30.09.2022, 03.10.2022 року. Під час аналізу рубрик ранкового шоу були виявлені елементи гендерної нерівності в радіоспічах ведучих у випусках за 02.09.2022, 06.09.2022, 13.09.2022, 14.09.2022, 30.09.2022.

«Хеппі ранок», 02.09.2022. Час: 10:26. Кількість часу в етері. Ч: 44,32 сек. Ж: 16,7 сек.

«Білий: Твіттер не надав усю ділову інформацію, яка повинна бути по контракту. Через це Маск відмовився купувати компанію. Твіттер подав на нього до суду, бо він обіцяв її придбати. Дуже смішний конфлікт: Ілон захотів придбати компанію та побачити певні папери стосовно її функціонування, але через певний час він відмовився, бо компанія не надала всю інформацію. Але у Твіттері вони такі: так ти ж обіцяв!

Карпова: я думаю, що якщо з причиною «ти ж пообіцяв» можна буде звернутися до суду та подати на Ілона Маска, й це чимось хорошим закінчиться, то це буде гарним сигналом для дівчаток подавати на чоловіків які щось обіцяли. Тому тут цікавий момент.

Білий: мені ще здається, що якщо компанія подає позов на покупця за те, що він не купує компанію, то може не треба таку компанію купувати взагалі.

У цьому спічі можемо простежити стереотипізацію жінки, яка постійно намагається знайти собі чоловіка за будь-яку ціну, навіть застосувати судові позови. Також змальовується образ не надійного чоловіка, який постійно не виконує своїх обіцянок та ставиться до жінок з певною легковажністю.

06.09.2022. Час: 10:38. Кількість часу в етері. Ч: 2,55 сек. Ж: 7 сек.

Карпова: побачила в мережі фото з розпису, про яке я не встигла домовити, що нібито чоловік не одружувався із жінкою, а брав іпотеку. Це жарт, вибачте, вибачте.

Білий: десята тридцять вісім.

Ведуча подає стереотипне уявлення про несерйозне ставлення чоловіків до інституту шлюбу, та порівнює офіційне оформлення стосунків з іпотекою, що майже прирівнює дружину до майна чоловіка та створює образ слабкої та залежної жінки, яка лише залежить від свого обранця.

Час: 10:53. Кількість часу в етері. Ч: 62 сек. Ж: 24,65 сек.

Білий: напевно багатьом з вас цікаво, що відбувається тоді, коли «Хеппі ранок» йде зі студії?

Карпова: ми такі ааааа, вибігаємо звідси, грюкаємо дверима й біжимо.

Білий: а після нас приходять дві жіночки, одна – прибирає, а інша сідає за мікрофон. Тому ми вирішили вас з нею познайомити – це Оля Громова.

Карпова: познайомити з тими, хто прибирає?

Білий: насправді життя у Хіт FM продовжується, тому що після нас завжди приходять у студію Оля Громова. Що ти взагалі робиш?

Громова: завжди? З вчорашнього дня.

Карпова: підіграй нам, ми команда.

Громова: добре. Це було завжди.

Білий: ми ніколи раніше не казали, що після нас хтось є, тому для усіх це сюрприз.

Карпова: ми були монополістами, а тепер з'явилась Оля.

Білий: що ти робиш цілий день?

Громова: а ти як думаєш?

Білий: те саме що і ми? Новини розповідаєш там...

Громова: новини читаю, підтримую дух бойовий у людей, патріотичний. Слава Україні!

Карпова: Героям Слава!

Білий: якщо вам треба щось підтримати, то Оля вам може допомогти, у неї сильні моральні біцепси.

Громова: сильні руки.

Білий: все, ми з Карповою тоді йдемо, залишаємо етер на Олю та періодично нагадуємо людям, що йде війна та необхідно донатити, допомагати, тепер це робота Громової.

Карпова: це тобі.

Білий: дає мені жіночу сумочку. «Хеппі ранок» на цьому все, бувайте!

Данило Білий дозволяє наприкінці шоу висловити сексистський жарт на адрес ведучої Громової, що «якщо вам треба щось підтримати, то вона це може зробити». Це демонструє прояв гендерної дискримінації стосовно того, чим у професійній сфері може займатися жінка та наводить певні натяки щодо сексуальних асоціацій, що є вже по собі проявом сексизму».

13.09.2022. Час: 9:44. Кількість часу в етері. Ч: 38 сек. Ж: 1 сек.

«Білий: в прямому етері про це прочитаємо, усім розкажемо, щоб вони знали: «Доброго ранку. Жаліюсь вам на свою колегу. У неї не закривається рот в плані їжі, причому вона плямкає й пережовує все дуже повільно. Розмовляє з повним ротом і вона це робить на робочому місці». Я уявляю, як навколо людини дуже багато крихт. Знаєш таких? Вона така як на горі з крихт. Пишіть нам, якщо вас дратує якась людина, сусід, неважливо, можливо колега, пожалійтеся нам на неї. Ми не скажемо, яке ваше ім'я, просто про це дізнається уся країна й можливо вам стане трошки легше. Пишіть на Вайбер і Телеграм. Контакти Вайберу та Телеграму є на сайті hitfm.ua

Карпова: хеппі ранку».

У рубриці «Тема дня» за 13 вересня, ведучі проводили інтерактивний етер зі своїми слухачами, коли пропонували їм надсилати скарги на людей зі свого оточення. Більшість аудиторії висловлювала своє незадоволення колегами, родичами та сусідами. Історія, яка пролунала в етері, насправді зображує жінку з не надто привабливого боку, натякаючи на те, що вона нечупара, яка не може очистити своє робоче місце та постійно зайнята прийманням їжі замість роботи. Хоч рубрика й анонімна, це все ж таки може вплинути на деяких людей, які можуть асоціювати себе з героєм розповіді. Також, подібні історії підтримують

стереотип про те, що жінки погані працівники, які у робочий час зайняті будь-чим, але не своїми обов'язками.

Час: 09:55. Кількість часу в етері Ч: 96,65 сек. Ж: 103,54 сек.

«Карпова: у квітні сталося, але тільки зараз повноцінно набрала історія обертів про те, що Playboy йде з України, а на росії залишається. В чому суть: вийшов спецвипуск журналу Playboy, який присвячений війні в Україні.

Білий: це саме українське видання зробило?

Карпова: так, це було не узгоджено з центральним офісом та головною редакцією журналу Playboy. Проте спецвипуск вийшов із заголовком «Війна. The War». З фотографіями військових які несуть дітей, фото розбомблених будівель й мостів, власне, той самий прострілений пам'ятник Шевченко з Бородянки. Усе це розмістили, аби ще більше привернути увагу, тому що давайте будемо чесними, Playboy – це надто легендарне видання, яке занадто привертає до себе увагу. Після цього стало відомо, що ніби як за ось цю витівку забирають ліцензію в українського Playboy. Якщо ви досі не бачили цієї обкладинки, я собі її вже завантажила, то можете глянути. Але я скажу так: якщо Playboy позиціонує себе як дуже чоловічий журнал, то мені здається максимально маскулітним вийшов саме ось цей спецвипуск разом з обкладинкою. Та максимально мужнім та чоловічим. Просто зайдіть, гляньте, й ви розумієте про що йде мова.

Білий: я можу зрозуміти, по-перше, тих, хто тут займається Playboy. Вони дуже круті, великі молодці. Прикольно, що вони типу не порадилися, тому що в нас була задача говорити про війну будь-якими способами.

Карпова: звичайно! А плейбой це теж ЗМІ.

Білий: я розумію, що той Playboy, який є основним, що вони відреагували у такому форматі, типу: «ви порушили правила, тому ось така вам кара». Але в чому прикол: вони не пішли з росії, а на росії, чомусь я впевнений, що Playboy буде використовуватися по примітивному принципу.

Карпова: це як? Для насіння виривати сторінки й скручувати їх?

Білий: ні. Ну типу Playboy асоціюється з порно. Тому мені здається, що в росії він саме так й буде вважатися. Тому що, наприклад, для мене Playboy,

колись дуже давно, коли я був малим ще, Playboy для мене – це асоціація з голими дівчатами. Проте потім я такий: «ааа, журнал, там же є якась інформація». Просто існує така концепція у видання. Мені здається, що на росії там залишився десь вік чотирнадцяти років, стосовно сприйняття Playboy. Тому, якщо ми говоримо про кількість аудиторії – то звичайно Playboy виграє. Якщо ми говоримо про якість аудиторії – то звичайно Playboy в цьому плані програє.

Карпова: ну дивись. У 2022 році погрожувати тим, що Playboy піде з України в епоху інтернету – це трохи дивно.

Білий: подивимося як ви заспіваєте коли ми «Сад та город» заберемо у вас.

Карпова: отож. Тим більше зараз на арену вийдуть ТРО «OnlyFans» – дівчата, які збирали неймовірні гроші своїми оголеними фотками для допомоги ЗСУ. Це вже спрацьовувало неодноразово. Тому можливий і такий варіант. Ну й очевидно, що нам дівчата пора теж почати робити красиві фотосесії в стилі ню, тому що ми ж то усе розуміємо.

Білий: я сподіваюся, що в Україні все ж таки видання Playboy збережеться, а вони нехай просто самі почнуть робити цей журнал. Але тепер це буде не «граючий хлопчик», а «грізний чоловік». Тому що ми вже довели усім, хто є справжніми мужиками. Дев'ята п'ятдесят дві.

Карпова: хеппі ранку!»

Даний спіч дуже гарно демонструє те, як ведучі під час прямого етеру висвітлюють суспільні питання. Данило Білий та Юлія Карпова обговорюючи новину про вихід еротичного журналу Playboy, звертають увагу на те, що перш за все це ЗМІ, а не предмет еротики. Доводять свої аргументи, чому саме цей журнал є важливим задля протидії російській пропаганді у світі, та як цьому протистояти.

Аналізуючи зміст спецвипуску видання, ведучі доносять до аудиторії меседжі про те, що стереотип стосовно того, що Playboy – це лише журналу з картинками оголених молодих жінок у минулому. Щоб це підтвердити, Білий наводить приклад із власного життя та проводить паралель із росією, де все ще

подібні журнали як Playboy сприймаються як елемент порно-культури, ніж інформаційно-розважальне видання.

Проте, сексизм у цьому спічі також присутній. Карпова звертає увагу на те, що українські жінки збирають фінансову допомогу Збройним Силам України своїми оголеними фото за допомогою сервісу «OnlyFans». Подібне висловлювання створює сприйняття українок як жінок, які можуть заробити кошти та підтримати армію лише нюдсами, що своєю чергою йде у розріз з образом сучасної української жінки, які захищають незалежність країни на фронті, волонтерять та протистоять російській пропаганді в інформаційному просторі. Подібні фрази нівелюють здобутки жінок в Україні, зображуючи їх лише як сексуальний об'єкт та демонструє те, що українка може допомогти тільки за допомогою свого тіла та краси.

Також об'єктивізація жіночого тіла грає на руку сьогоднішній пропаганді рф, яка наголошує на тому, що українські жінки ні на що не спроможні, крім ескорт-послуг та зайнятостю у європейській сексуальній індустрії. Тому потрібно позбавлятися подібних кліше та розповідати про роль сучасної українки у боротьбі проти російської агресії.

Час: 10:38. Кількість часу в етері. Ч: 20,39 сек. Ж: 10,15 сек.

«Білий: ми сьогодні запропонували вам пожалітися на когось, на сусіда, колегу, будь-кого анонімно звичайно. Тобто ми на радіо скажемо, але не вкажемо, що це саме ви написали. Ви нам накидали свої варіанти, а ми будемо їх читати. Зараз підіб'ємо підсумки й зрозуміємо, хто ж найбільш дратівлива людина в цьому чаті.

Карпова: написала Олеся, що її так дратує тупість чоловіка, але вона обожнює коли він це може прочитати в її очах та сказати: «куди пішов?» Після цього її черга тупити».

Спіч транслює стереотип про буденне сімейне життя, де зображується недолугий чоловік, який нічого не розуміє та дружина, яка насправді у схожих ситуаціях здивована своїм обранцем, а тому у підсумку виглядає збентежено.

Такі історії, навіть якщо вони й надіслані слухачами, усе одно формують негативне ставлення до відносин у шлюбі.

14.09.2022. Час: 08:05. Кількість часу в етері. Ч: 111,74 сек.
Ж: 33,64 сек.

«Білий: привіт, чотирнадцяте вересня, восьма на годиннику. В мене до вас є дуже сильно важливе питання, напевно, вперше від слухачів буде залежати, яким сьогодні буде етер. Ті люди, які нас вже слухають, напишіть будь ласка у Вайбері або Телеграмі, контакти є на сайті hitfm.ua, чи можу я жартувати про Діану Гуртськую? Діана Гуртская – це співачка з росії. Якщо всі напишуть, що хочете цього – тоді буде. Якщо ні – то ні.

Карпова: колективна відповідальність буде за все що ти скажеш сьогодні?

Білий: ну типу так. Розумієш, з одного боку – вона росіянка, тому можна знущатися з неї як завгодно.

Карпова: так.

Білий: тим паче, що ситуація в якій вона опинилася дуже сильно дурна. Просто напишіть, щоб я знав, що робити, а поки послухайте погоду.

Карпова: я хочу, щоб ми телефонували у випадку чого усім тим людям які у Вайбері написали: «Данило жартуй!» після того, як ти у них запитав.

Білий: а скільки людей написало? Тому що мені в Телеграм написала одна людина.

Карпова: чотири людини.

Білий: ти розумієш, це чотири людини які такі: «давай, запалюй!». Але ще є Україна та люди, які їдуть на роботу й вони такі: «напевно, ми б не хотіли чути такі жарти».

Карпова: так Даня, але якщо так станеться, що ти захочеш жартувати, то я думаю, що ми будемо телефонувати кожному із цих людей персонально аби вони пояснили свою поведінку.

Білий: мені до речі написали нормальний аргумент стосовно того, чому не треба жартувати.

Карпова: який?

Білий: бо Діана не бачить. І це виходить, що якщо я буду жартувати, то це вийде знущання з вад людини. Це не етичний жарт.

Карпова: а не конкретно над нею?

Білий: виходить, що ні, тому що люди можуть себе асоціювати з нею.

Карпова: асоціювати себе з росіянами? Навіщо?

Білий: та ні, не з росіянами. Просто є люди з подібними проблемами, тому цей жарт скоріш за все буде неетичним».

Спіч є достатньо сексистським стосовно жінок. Білий намагався пожартувати про жінку, яка має обмеженні можливості, аргументуючи це тим, що вона є росіянкою та бере участь у російській пропаганді. Тут слід виділити два ключові моменти:

- перший – це те, що попри політичні, релігійні та громадянські погляди Діани Гуртскої, вона залишається жінкою з вадами зору, а тому жарти стосовно неї будуть автоматично сприйматися як висміювання людей зі схожими обмеженнями.

- другий – Україна на шляху до повноцінного членства Європейського Союзу, тому ми повинні дотримуватись законів стосовно протидії дискримінації. Сексистські та дискримінаційні висловлювання в етерах українських національних медіа є неприпустимими з точки зору функціонування європейських ЗМІ. Тому подібні спічі можуть неправильно транслювати українське суспільство перед світовою спільнотою, особливо в період повномасштабної війни в Україні.

- третій і останній: українське суспільство є достатньо зрілим та обізнаним у гендерній тематиці, тому все частіше можна спостерігати реакцію людей на проблеми дискримінації в Україні. Підтвердження тому коментарі слухачів радіо Хіт FM та програми «Хеппі Ранок». Вони висловили свою думку та аргументували її тим, чому такі жарти є неетичними, та відмовили ведучого жартувати на цю тему в прямому етері.

Час: 09:40. Кількість часу в етері. Ч: 42,09 сек. Ж: 116,28 сек.

«Карпова: «Монобанк» вирішив абсолютно відмовитися від російської мови, максимально українізуватися, й власне зробити це своєю суперсилою. Вчора у Фейсбуці Олег Гороховський – співзасновник «Монобанку» написав: «російська мова асоціюється лише з тими, хто вбиває, гвалтує, грабує й тими хто вважає, що не все так однозначно. Тому в найближчій версії застосунку ми видалимо російську мову з нашого «Монобанку». «Монобанк» – український банк, з чудовим застосунком, тепер доступний лише українською». І це не може не тішити. Виявилось, що третина користувачів використовувала російськомовний інтерфейс.

Білий: я теж користувався, коли розмовляв російською. Але зараз, наприклад, я побачив таку штуку, відносно нещодавно коли в банкоматі знімав гроші, там був вибір мови. Я постійно обираю українську. Але вчора я знімав кошти й більше не побачив російської. Тепер в усіх терміналах українська за замовчуванням. Там тепер доступна лише українська, англійська...

Карпова: польська можливо?

Білий: ні, польської точно немає. Можливо є німецька. Але російської мови вже не має.

Карпова: ну це ж прекрасно! Причому, соціальні мережі уже відреагували, почали писати, що дерусифікація – це вже новий бізнес стандарт, що не може не радувати. Проте нещодавно був момент, я не згадаю точно в чому деталі, але трохи шеймили Гороховського за скрін в інтерфейсі з російською мовою.

Білий: після цього вони видалили російську?

Карпова: так, вони побачили цю ситуацію та вирішили її взагалі прибрати. До речі, коли «Монобанк» запускався, там російська мова була за замовчуванням. Це ще було у сиву давнину, коли український інтерфейс ще був з дірками, то вони писали прохання до користувачів, щоб ті допомогли протестувати усі ці штуки, але зараз, усе змінилося аж настільки сильно. Але важливий ще один момент. Якщо з «Монобанком» усе зрозуміло, але цікаво, що остання цитадель теж впала й сирок «Машенька» тепер вже офіційно «Марійка».

Білий: серйозно? Оцей такий в маленькому стаканчику?

Карпова: так, причому якщо подивитися на цей десерт на до та після, то Марійка підстригла каре, стала красивішою. Типова дівчина після розставання.

Білий: трохи щасливіша.

Карпова: так!

Білий: дев'ята сорок».

Спіч демонструє ставлення ведучих до новини стосовно дерусифікації українського бізнесу, зокрема банківської сфери та харчової промисловості. Наголошуючи на зміні назви десерту, Карпова зазначила, що вона тепер цей продукт наче «типова дівчина після розставання з хлопцем, яка стала красивішою». Знову ж таки, це є стереотипне уявлення про жінок та їх презентацію у суспільстві, коли вони знаходять у статусі без пари. Акцент на красі та зовнішньому вигляді жінки після її розставання та порівнянні з десертом не є доречним у цьому випадку.

30.09.2022. Час: 09:51. Кількість часу в етері. Ч: 87 сек. Ж: 143,43 сек.

«Карпова: знали б ви, коти та котонеси, як іноді хочеться простого жіночого «витрачати гроші свого чоловіка на книжки». Вчора трапився скандал, а в соціальних мережах обурилися через сексистські висловлювання генерального директора книжкового магазину «YaKabo» Івана Богдана. Що ж відбулося: була зустріч «Українська книга після війни: геть від Москви». Директор давав інтерв'ю, а коли в нього запитали про цільову аудиторію магазину, він сказав, що «буде дуже нудно відповідати у форматі 45% чоловіки, 55% жінок. Це нікому не цікаво, але цікавіше сказати, що жінки завжди витрачають кошти, які заробляють чоловіки. У цілому більше купують жінки за гроші чоловіків». Після цього Твіттер просто вибухнув люття разом з Фейсбуком, після чого пройшло буквально кілька годин. Очевидно, що у нас почав працювати інститут репутації в Україні, як Іван Богдан публічно вибачився на своїй сторінці у Фейсбуці та пішов з посади.

Білий: я не згоден.

Карпова: чому?

Білий: бо це дуже радикально. Насправді відбулося те, що чувак сказав невдалий жарт. Мені здається, він не хотів принизити жінок, бо якщо ми говоримо про сексизм, то його проявляють люди, які агресивно принижують жінок, або висловлюються агресивно. Проте коли ти невдало пожартував, то тебе не потрібно звільняти з посади, а якось покарати інакше за жарт.

Карпова: його коштом купувати та дарувати жінкам книги?

Білий: я не про те. Він прям повинен відчутти покарання на собі. Наприклад, коли йде вулицею, а усі починають його трохи тригерити. Звільняти людину з посади, за те що він невдало пожартував це дуже несправедливо. І я поясню чому: люди у нас в країні на таких жартах роблять топові шоу. А він просто невдало висловився.

Карпова: треба ось цю моду на ідіотські жарти які потрапляють у чарти закінчувати.

Білий: але є ж люди «теляни» яким подобаються подібні жарти. То й що?

Карпова: їх треба перевиховувати. Зараз ми будемо сваритися через «телянів», Даня. Я не хочу конфліктів.

Білий: треба м'яко перевиховувати. Не можна різко змінити людину, яка сміється з «телянських» жартів.

Карпова: мені здається, що в цій ситуації несправедливе те, що мало дісталось ведучим які ніяк не зреагували на такі жарти. Але разом із тим, магазин «Yaкавоо» офіційно перепросив за ситуацію. Як на мене, найкраще в цій ситуації себе почуває книгарня «Сенс», яка одразу написала, що приймає оплату грошима, заробленими чоловіками, жінками та небінарними людьми. Тим самим привернули до себе увагу.

Білий: насправді все, що потрібно було зробити «Yaкавоо», треба було написати що вони «якабукнулись».

Карпова: ти розумієш, що у сучасному світі усе те саме, що й у нас. Але уявімо, що десь на росії якийсь директор ляпнув сексистський жарт, а потім вибачився й звільнився. Такого у них не може бути, в тому й різниця між нами та росіянами».

Радіоведучі на власному прикладі продемонстрували різні думку українського суспільства стосовно сексистського жарту директора книгарні «Yakaboo». Юлія Карпова, як жінка своїми коментарями підтримала відставку Івана Богдана та впровадження в Україні інституту репутації. Білий навпаки, апелює стосовно того, що за жарти людину не можна карати. Також, Данило виправдовує колишнього директора книгарні тим, що він промовив сексистський жарт не агресивно, а лагідно. Це є одним із видів гендерної дискримінації, коли порушник прав жінок намагаються довести, що вони не робили певні дія або коментарі проти жінок не в агресивній формі. Прояви сексизму не можуть поділятися на менш активну, або більш активну форми. Будь-який сексизм – це порушення прав жінок та чоловіків. Проте, «лагідна» дискримінація є не менш небезпечною, ніж агресивна, адже вона нормалізує порушення прав людини, через що суспільство припиняє звертати увагу на сексизм або інші елементи дискримінації. Тому функціонування інститут репутації важливе для розвитку сучасного українського суспільства, яке мінімізує можливість деяких представників зневажати людей за гендерною ознакою.

Радіостанція «Radio Roks». Країна: Україна. Мова: Українська. Гасло: «Рок. Тільки Рок!». Тип: Комерційна радіостанція. Формат: Rock AC. Власник: «ТАВР Медіа». Ведучі: Ксенія Владіна, Сергій Зенін, Сергій Кузін, Руслан Півень, Соня Сотник, Ілля Ярема.

«Radio Roks» – українська комерційна загальнонаціональна радіостанція, яка функціонує у форматі Rock AC. Музичний формат станції складається переважно з пісень у стилі рок та хеві-метал, авторства закордонних й українських музикантів, починаючи з 80-х років 20 століття закінчуючи сучасними рок-хітами. Станом на січень 2022 року мережа радіостанції налічує 27 передавачів FM-сигналу, які підтримують постійну трансляцію етеру в 83 українських містах [40].

Вперше радіостанція з'явилася в етері у київському радіопросторі 24 березня 1992 року. Починаючи з 2 травня 1993 року ретранслювала програми однойменної російської станції. 1995 року компанія «Лямін» була позбавлена

ліцензії на «Radio Roks Україна», тому станція була передана холдингу «MusicRadio» після чого одразу зникли російські програми з етеру [40].

З 4 січня 1998 року радіостанція почала мовити у новому форматі, де сітка мовлення налічувала лише рок-музику. У квітні 2008 року станція почала транслювати програми української редакції «Радіо Свобода». Восени 2008 медіахолдинг «ТАВР Медіа» став власником станції, змінив формат на розважально-музичний та припинив дію угод на трансляцію програм «Радіо Свобода» та засідань Верховної Ради України. 14 квітня 2009 року «Radio Roks» отримало ліцензію на мовлення у Запоріжжі. Опівночі 16 квітня 2009 року в етері радіостанції пролунав трек Роберта Планта – «Heaven Knows», який символізував початок нової ери української радіостанції [40].

Таблиця 2.1.6

Сітка мовлення радіостанції «Radio Roks»

Назва програми	Дата та час виходу програми	Ведучі
Бойовий привіт	Кожного дня, щопівгодини	
Камтугеца	Щобудня	
Новий рок	Щосереди о 20:00	Сергій Зенін
Рок-вікенд	Щопівгодини в суботу з 11:00 до 21:00 та у неділю з 10:00 до 20:00	Руслан Півень
Рок-концерт	Щосуботи в ефірі з 10:00 до 11:00 та щонеділі з 20:00 до 21:00	Руслан Півень
Рок-н-рол живий	По буднях в ефірі о 14:30 та 19:30	
Жива версія	По буднях о 13:30 та о 20:30.	Руслан Півень

«КАМТУГЕЗА» – ранкове шоу, яке виходить в етері радіостанції «Radio Roks» щобудня, з 08:00 до 11:00. Вперше програма з'явилася в сітці мовлення станції восени 2009 року. За майже 13 років мовлення, незмінними ведучими програми є Сергій Кузін та Соня Сотник. «КАМТУГЕЗА» має 6 рубрик, які покликані «зарядити» енергією своїх слухачів вранці. Починаючи з 2014 року, програма активно підтримує українських військових не тільки інформаційно, а й матеріально, постійно організовуючи благодійні заходи [40].

Після 24 лютого ранкове шоу було на паузі, через початок війни, а повернулося до мовлення у квітні. Розклад програми дещо змінився, адже тепер є рубрика «Привіт з фронту», де військовослужбовці передають вітання українцям прямо з лінії фронту. Вперше за усю історію існування програми, змін зазнав склад ведучих: через сімейні обставини Сергій Кузін не має змоги проводити прямі етери, тому його замінив Сергій Зенін, якій разом із Сонею Сотник є ведучими «КАМТУГЕЗА». Розклад ранкового шоу «КАМТУГЕЗА»:

Таблиця 2.1.7

Розклад мовлення програми «КАМТУГЕЗА»

Час виходу рубрики	Назва та опис рубрики
08:00	Новини та прогноз погоди
08:15	Рок-календар
08:45	Краш-тест
09:15	Привіт з фронту. Передай вітання
09:45	Рубрика 9:45
10:00	Новини та прогноз погоди
10:15	Про особисте
10:45	Треш-контроль
11:00	Новини та прогноз погоди

Для того, щоби дослідити наявність гендерної нерівності або дискримінації у рубриках шоу, були обрані наступні дати випуску ранкового шоу «КАМТУГЕЗА»: 01.09.2022, 07.09.2022, 12.09.2022, 23.09.2022, 04.10.2022 року.

«КАМТУГЕЗА». Час: 10:15. Кількість часу в етері. Ч: 20,15 сек. Ж: 191 сек.

«Сотник: доброго ранку! Це – «Камтугеза»! Це рубрика «Про Особисте», тому зазвичай у п'ятницю ми підбиваємо підсумки наших «шапок». Отже, вчора з нами були три гурти. Прекрасна Лізгунова, даремно Сергію ти не прийшов.

Зенін: я у своє виправдання скажу тільки одне, що я не приїхав, бо розпланував день без автомобіля, а взагалі без нього вже другий тиждень.

Сотник: Лізгунова була в шортах, дуже коротких, дуже коротких й панчохах у сітку, ще й співала при тому, розумієш? Мало того що красуня, так ще й талановита! Лізгунова, Melissa – прекрасний колектив та «Toys & Hammers» – шикарні пацани, які не прийшли на soundcheck, а одразу приєдналися та як вшкварили! Зібрали усі разом 40 тисяч 427 гривень, 200 доларів, 20 євро. Й усі запитали мене: а де ж 20 лей? Бо декілька «шапок» поспіль нам кидали по 20 лей, а я не могла зрозуміти звідки це джерело таких надходжень. Виявилось, що кидає нам ці 20 лей Андріан, прекрасний хлопець з Каліфорнії, а прізвище у нього Ротару. Адріан Ротару, у нього мама – румунка, а тато – аргентинець. Живе він в Каліфорнії дуже давно, йому 18 років.

Зенін: клас, а зараз він тут?

Сотник: він тут, так. Зараз розкажу всю історію. 18 років, а він десь у 13 років захопився мовами й почав вивчати румунську, англійську, а наступним кроком для нього була російська мова. Він вирішив вивчати російську мову, проте репетитором у нього була дівчинка, здається із Сум, тобто з України. Тому що він п'ять років усе вчив за книжками, а тепер вирішив навчитися розмовляти й поставити вимову. Вона ставила йому вимову, потім він захотів поїхати в росію, але не зміг, тому вирішив обрати Україну. Приїхавши він зрозумів, що у нас є українська мова, а ця дівчина, що є його репетитором возила Україною та показувала усі гарні місця. Він просто закохався в Україну, дізнався про

ситуацію, зрозумів про російську агресію на території України й вирішив вивчати українську мову замість російської.

Зенін: круто!

Сотник: вона почала вчити його української мови. Заняття відбувалися чотири рази на тиждень, уяви часову різницю між Каліфорнією та Україною, репетиторка просто героїня, бо вона щоночі вчила далекого Адріана Ротару української мови. Проте коли розпочалося повномасштабне вторгнення, він покинув усе та поїхав на кордон з Румунією. Тепер уяви собі: молодий спеціаліст 18 років, який знає англійську, румунську, українську та російську мови. Він там 24 на 7 приймав наших біженців, допомагав лікарям, був там дуже бажаним, а вже потім приїхав до України й таким чином кидав нам ці 20 лей. Зараз він хоче отримати ПМЖ в Україні.

Зенін: так, наступну «шапку» я не пропущу, бо точно хочу з ним познайомитись.

Сотник: принось тоді нам ще 20 лей».

У спічі стосовно результатів благодійного збору на допомогу Збройним Силам України, Соня Сотник звернула увагу на елементи одягу на зовнішнього вигляду співачки. Таким чином вона об'єктивізувала тіло жінки як сексуальний об'єкт, хоча й відзначила та наголосила на її професійних уміннях.

Отже, проаналізувавши випуски ранкових програм «Хеппі Ранок» від Хіт FM та «КАМТУГЕЗА» Radio Roks, можна зробити висновки, що на сьогодні, елементи гендерної дискримінації все ще є присутніми в етерах українських загальнонаціональних радіостанцій. Найбільше за період дослідження їх було виявлено в етері шоу «Хеппі Ранок» (9 раз). В етері програми «КАМТУГЕЗА» виробництва Radio Roks було виявлено лише одне повідомлення, яке містить елементи сексизму. Найчастіше в програмах лунають сексистські коментарі стосовно жінок, стереотипізація ролей у стосунках, шлюбі, суспільстві та сексуалізація жіночого тіла.

Стосовно взаємодії радіоведучих та їх ролей під час спільних етерів, то під час випусків «Хеппі Ранок», Данило Білий за весь час аналізу мовив у

середньому 17 хвилин (1009,48 секунди), а його колега Юлія Карпова перебувала в етері 8 хвилин (456,39 секунди), що демонструє домінацію чоловічого голосу та позиції під час спільних етерів. Хоча ролі в обох ведучих рівні: жодного разу під час дослідження, не було виявлено зверхнього ставлення до колеги, з боку іншого працівника.

«КАМТУГЕЗА» взагалі показала гарні результати, адже за 5 випусків програми та 26 рубрик було виявлено лише один елемент сексизму під час спільного етеру Сергія Зеніна та Соні Сотни. Стосовно ролей та часу в етері, то ці показники не були враховані для цієї програми, адже Сергій Зенін з початку дослідження (01.09.2022) вів шоу самостійно. Соня Сотник доєдналася до Зеніна вже на екваторі аналізу щодо дотримання гендерної рівності в етері Radio Roks.

Дослідження показало, що елементи гендерної дискримінації частіше зустрічають на хвилях цієї радіостанції, яка функціонує у популярному радіоформаті Hot AC (Хіт FM). Це пов'язано з тим, що акцент на попмузику в етері змушує також охоплювати всі події, які пов'язані безпосередньо з попкультурою, адже музика є одним із її головних елементів. Тому на таких радіостанціях можна часто почути певні плітки стосовно зірок, скандали та обговорення зі соціальних мереж.

Radio Roks в українському радіопросторі представляє формат Rock AC, який є нішевий для нашого медіаринку. Через це, аудиторія радіостанції складається виключно з поціновувачів рок-музики, яким не потрібні «зіркові» новини та плітки. Вони хочуть слухати тільки улюблену музику та програми, які будуть стосуватися року. Тому в ранковому шоу «КАМТУГЕЗА», можна постійно почути лише презентації нових музичних альбомів та рубрики, які пов'язані з легендами жанру.

До того ж Radio Roks має значну кількість українських військовослужбовців серед своєї постійної аудиторії, яка, починаючи з 2014 року, стрімко зростає. Усе через те, що радіостанція підтримує українську армію та добровольців не лише благодійністю, а й інформацією. Тому вони

намагаються задовольнити їх інформаційні потреби та впроваджують програми на підтримку військових зі спеціальними плейлистами.

Через це у сітці мовлення радіостанції навіть немає місця програмам, де б могли бути елементи дискримінації або сексизму, адже їхня ключова аудиторія не сприйме подібний медіаконтент в етері улюбленої радіостанції.

ВИСНОВКИ

Гендерна проблематика в сучасному суспільстві посідає достатньо вагоме місце серед важливих суспільно-політичних тем. Рівні права для кожної людини, попри її гендер, расу, стать, релігію, соціальний та матеріальний статуси стали важливими аспектами розвитку сучасного українського суспільства, особливо помітним цей курс став після початку повномасштабної війни в Україні.

За останні роки ми можемо спостерігати впровадження ініціатив, які покликані активно боротися з гендерною дискримінацією в українському інформаційному просторі. Наприклад, прийняті зміни до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі зазначають правила зображення чоловіків і жінок у рекламному контенті. Український інформаційний простір також відіграє важливу роль в обізнаності населення стосовно гендерної тематики, створюючи тематичні матеріали, залучаючи експертів та експерток до своїх проєктів, створюючи інклюзивний підхід до формування своїх редакцій.

Поступова трансформація суспільства та відмова від «традиційного» гендерного світогляду дають змогу людині проявляти свої професійні навички в будь-якій сфері, попри гендер. Утім в українському медіапросторі все ще транслюються стереотипні образи маскулінності та фемінності, які негативно впливають на розвиток гендерного балансу в українському суспільстві.

Радіо також відіграє велику роль у формуванні ставлення українського радіослухача до теми гендерної рівності, адже саме радіо є найоперативнішим видом ЗМІ, який функціонує попри військову агресію росії в Україні та мовить у тих точках країни, куди іншим медіа складно доставляти свій сигнал та інформувати людей.

Проте цього року ставлення до радіо дещо змінилося. У період з липня по вересень 2022 року було проведено дослідження «Українські медіа, ставлення та

довіра у 2022 р.», фахівці опитали близько 4000 респондентів у 12 областях України. Так, за результатами дослідження, у 2022 році відсоток людей які обрали радіо, як основне джерело інформації склало 11%, що на 2% менше за висновками попереднього опитування у 2021 році. Рівень довіри до медіа також зазнав змін: 23% респондентів довіряє загальнонаціональним радіостанціям у той час, як регіональний мовник викликає довіру у 22% опитаних.

Також в учасників соціологічного опитування запитали, чи є у них інтерес до висвітлення актуальних питань стосовно ідеї гендерної рівності? Третина учасників зазначила, що має запит на інформацію, яка буде висвітлювати теми гендерної рівності, особливо ті, в яких буде йтися про права та можливості жінок під час воєнного стану в країні.

Вибір радіостанцій Хіт FM та Radio Roks для аналізу був зумовлений результатами дослідження «Дані радіослухання в Україні: четверта хвиля дослідження 2020 року», опублікованими 13 січня 2021 року.

Соціологічне опитування проводилося в містах України, чисельність яких сягала понад 50 тисяч мешканців у віці від 12 до 65 років. Дані стосовно четвертої хвилі дослідження охоплюють період з 28 вересня по 29 листопада 2020 року. Вибірка склала 10 238 респондентів. У портреті радіослухача відбулися несуттєві зміни. Зокрема, порівняно з четвертою хвилею дослідження 2019 року збільшився відсоток людей, які щодня користуються інтернетом (з 91,1% до 92,6%). Також, порівняно з аналогічною хвилею минулого року, зросла кількість людей з вищою освітою (з 56,5% до 59,7%), які мають автомобіль (з 63,3% до 64,8%) та високий дохід (з 27,3% до 31,6%).

Отже, проаналізувавши випуски ранкових програм «Хеппі Ранок» від Хіт FM та «КАМТУГЕЗА» Radio Roks, можна зробити висновки, що на сьогодні елементи гендерної дискримінації все ще є присутніми в етерах українських загальнонаціональних радіостанцій. Найбільше за період дослідження їх було виявлено в етері шоу «Хеппі Ранок» (9 разів). В етері програми «КАМТУГЕЗА» виробництва Radio Roks було виявлено лише одне повідомлення, яке містить елементи сексизму. Найчастіше в програмах лунають сексистські коментарі

стосовно жінок, стереотипізація ролей у стосунках, шлюбі, суспільстві та сексуалізація жіночого тіла.

Стосовно взаємодії радіоведучих та їх ролей під час спільних етерів, то під час випусків «Хеппі Ранок» Данило Білий за весь час аналізу мовив у середньому 17 хвилин (1009,48 секунди), а його колега Юлія Карпова перебувала в етері 8 хвилин (456,39 секунди), що демонструє домінацію чоловічого голосу та позиції під час спільних етерів. Хоча ролі в обох ведучих рівні: жодного разу під час дослідження не було виявлено зверхнього ставлення до колеги з боку іншого працівника.

«КАМТУГЕЗА» взагалі показала гарні результати, адже за 5 випусків програми та 26 рубрик було виявлено лише один елемент сексизму під час спільного етеру Сергія Зеніна та Соні Сотник. Стосовно ролей та часу в етері, то ці показники не були враховані для цієї програми, адже Сергій Зенін з початку дослідження (01.09.2022) вів шоу самостійно. Соня Сотник доєдналася до Зеніна вже на екваторі аналізу щодо дотримання гендерної рівності в етері Radio Roks.

Дослідження показало, що елементи гендерної дискримінації частіше трапляються на хвилях тієї радіостанції, яка функціонує в популярному радіоформаті Hot AC (Хіт FM). Це пов'язано з тим, що акцент на попмузику в етері змушує також охоплювати всі події, які пов'язані безпосередньо з попкультурою, адже музика є одним із її головних елементів. Тому на таких радіостанціях можна часто почути певні плітки стосовно зірок, скандали та обговорення зі соціальних мереж.

Radio Roks в українському радіопросторі представляє формат Rock AC, який є нішевий для нашого медіаринку. Через це аудиторія радіостанції складається виключно з поціновувачів рок-музики, яким не потрібні «зіркові» новини та плітки. Вони хочуть слухати тільки улюблену музику та програми, які будуть стосуватися року. Тому в ранковому шоу «КАМТУГЕЗА» можна постійно почути лише презентації нових музичних альбомів та рубрики, які пов'язані з легендами жанру.

До того ж Radio Roks має значну кількість українських військовослужбовців серед своєї постійної аудиторії, тому вони намагаються задовольнити їх інформаційні потреби та впроваджують програми на підтримку військових зі спеціальними плей-листами. Через це у сітці мовлення радіостанції навіть немає місця програмам, де б могли бути елементи дискримінації або сексизму, адже їхня ключова аудиторія не сприйме подібний медіаконтент в етері улюбленої радіостанції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. В., Кулініч О. О. Радіожурналістика: навч.-метод. посіб. для орг. самостійної роботи й підготов. до модульної роботи студ. спец. «Журналістика». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 238 с.
2. Бостан Л. М., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп. : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 730 с.
3. Війна та гендерний баланс. Моніторингове дослідження за третій квартал 2022 року. URL: <https://bit.ly/3YqI4Vh> (дата звернення: 07.10.2022).
4. Вітер К. Новий закон про рекламу: за сексизм — до суду. URL: <https://bit.ly/3FHIXxE> (дата звернення: 01.10.2022).
5. Гендер для медій / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманова. Київ : Критика, 2017. 224 с.
6. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2017. 224 с.
7. Гендерний моніторинг. Загальнонаціональний телевізійний марафон «Єдині новини». URL: <https://bit.ly/3hjNgWL> (дата звернення: 29.11.2022).
8. Гоян О. Основи радіожурналістики і радіоменеджменту: підручник. Київ : Веселка, 2004. 272 с.
9. Гоян О. Я., Гоян В. В. Це не є радіомовлення? *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2015. № 1. С. 53-58. URL: <https://bit.ly/3PjxLuh> (дата звернення: 20.09.2022).
10. Дані радіослухання в Україні: четверта хвиля дослідження 2020 року. URL: <https://bit.ly/3UPTz1M> (дата звернення: 10.11.2022)
11. Дані радіослухання в Україні: які станції слухають найбільше. URL: <https://bit.ly/3UWfqFa> (дата звернення: 10.11.2022).

12. Джуджа О., Калиновський В. і ін. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ : Атіка, 2012. 372 с.
13. Закони царя Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.). Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія / за ред. В.Д. Гончаренка. Київ : Ін Юре, 2002. 394 с.
14. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-ге вид., переробл. і допов. / за заг. ред. О. М. Джузи. Київ : Атіка, 2006. 256 с.
15. Карпенко В. Журналістика: основи професійної комунікації. Київ : Нора-прін. 2002. 348 с.
16. Коваль С. Аудіальний контент користувачів. *Теле- та радіо-журналістика*. 2017. №16. С. 178–183. URL: <https://bit.ly/3VPQJLB> (дата звернення: 17.09.2022).
17. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: загальна характеристика і значення. URL: <https://bit.ly/3uJuage> (дата звернення: 29.11.2022).
18. Крестовська Н. М., Цвіркун О. Ф. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум. Харків : Одіссей, 2010. 488 с.
19. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу: курс лекцій: навч. пос. Київ : Либідь, 1996. 480 с.
20. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: підручник. Київ : Знання, 2006. 628 с.
21. Лизанчук В.В. Основи радіожурналістики: Підручник. Київ : Знання, 2006. 628 с.
22. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
23. Марценюк Т., Швидченко Д., Синицька А. Гендерний моніторинг каналів телебачення України. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Київ, 2021. 22 с. URL: <https://bit.ly/3uCLi6W> (дата звернення: 19.10.2022)
24. Миронченко В. Основи інформаційного радіомовлення: підручник. Київ : Ун-т ім. Тараса Шевченка, 1996. 438 с.

25. Михайлин І. Л. Основи журналістики: підручник. 5-те вид., перероб. та допов. Київ : Центр учб. Літ., 2011. 494 с.
26. Мірошниченко П. В. Звуковий образ українського радіомовлення як національно-культурний феномен. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 328 с.
27. Мірошниченко П. В. Мас-медійний образ 8 Березня крізь призму концептуального аналізу. *Образ.* 2018. № 2(28). С. 20-32. URL: <https://bit.ly/3FQMom1> (дата звернення: 01.11.2022).
28. Мірошниченко П. В. Регіональна радіограма і тенденції розвитку галузі. *Актуальні проблеми медіапростору*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 18 квітня 2019 р.) Київ: Інститут журналістики, 2019. С. 54-58.
29. Нормативно-правові акти з питань гендерної рівності. URL: <https://bit.ly/3hdzGnU> (дата звернення: 15.10.2022).
30. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи. Основи теорії гендеру: навчальний посібник / відп. редактор Скорик М. М. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 158.
31. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. URL: <https://bit.ly/3YgJ8Y0> (дата звернення: 01.12.2022).
32. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2021. URL: <https://bit.ly/3VR8gbс> (дата звернення: 17.11.2022).
33. Основи теорії гендеру: навчальний посібник / За ред. Скорик М. М. Київ : «К.І.С.», 2004. 536 с.
34. П'ятнадцять років Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: здобутки та виклики. URL: <https://bit.ly/3VPZntJ> (дата звернення: 01.10.2022).
35. Перша Конституція в світі з'явилася понад 300 років тому і була українською. URL: <https://bit.ly/3HxоJrJ> (дата звернення: 29.11.2022).
36. Права людини та мас-медіа в Україні. Частина 2: Збірник конспектів лекцій / за ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. 328 с.

37. Права людини та масмедіа в Україні. Частина 3: Збірник конспектів лекцій / за ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ : Інститут журналістики, 2021. 354 с.
38. Права людини та мас-медіа в Україні: Збірник конспектів лекцій / за ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. 2018. 260 с.
39. Радіостанція Хіт FM. URL: <https://bit.ly/3BuinFR> (дата звернення: 20.10.2022).
40. Радіостанція Radio Roks. URL: <https://bit.ly/3uHOWMU> (дата звернення: 20.10.2022).
41. Скорик М. М. Гендер і ЗМК. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 266-280.
42. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Київ : Юрінком, 2008. 352 с.
43. Український Жіночий Конгрес. Від можливостей до реальних змін. URL: <https://bit.ly/3Y7IbCF> (дата звернення: 07.10.2022).
44. Україну від дефолту врятує проституція. Досліджуємо російську гендерну дезінформацію в соцмережах URL: <https://bit.ly/3FEyMdj> (дата звернення: 07.10.2022).
45. Харитонов Є. О. Історія приватного права Європи: східна традиція. Одеса : Юрид. літ-ра, 2000. 260 с.
46. Шевченко О. О. Історія держави та права зарубіжних країн: хрестоматія. Київ : Атіка, 1998. 364 с.
47. Шигаль Д. А. Історія держави та права зарубіжних країн: курс лекцій. 3-тє вид. Харків : Індустрія, 2013. 319 с.
48. Adams, C. «They Go for Gender First»: The Nature and Effect of Sexist Abuse of Female Technology Journalists. *Journalism Practice*. 2018. Vol. 12, № 7. P. 850-869. URL: <https://bit.ly/3YeKhQ9> (date of application: 20.11.2022).

49. Bathgate G. *Radio Broadcasting: A History of the Airwaves*. Barnsley: Pen and Sword History, 2020. 305 p. URL: <https://bit.ly/3FFTPfI> (date of application: 05.10.2022).
50. Elmes S. Charles Parker and Radio Documentary in Context. URL: <https://bit.ly/3W3OTHn> (date of application: 06.11.2022).
51. Howell L., Singer B. Pushy or a Princess? Women Experts and British Broadcast News. *Journalism Practice*. 2016. Vol. 11, № 9. 1062-1078. URL: <https://bit.ly/3YhoqHJ> (date of application: 10.11.2022).
52. Kanagasabai, N. In the Silences of a Newsroom: Age, Generation and Sexism in the Indian Television Newsroom. *Feminist Media Studies*. 2016. № 16(4). P. 663-677. URL: <https://bit.ly/3Hwr0U6> (date of application: 10.10.2022).
53. Meeks L. Questioning the President: Examining Gender in the White House Press Corps. *Journalism*. 2018. Vol. 18, № 4. P. 519-535. URL: <https://bit.ly/3UXZdPw> (date of application: 10.10.2022).
54. Melki J., Mallat S. Block Her Entry, Keep Her Down and Push Her Out: Gender Discrimination and Women Journalists in the Arab World. *Journalism Studies*. 2014. Vol. 17, № 1. P. 57-79. URL: <https://bit.ly/3VXvqb6> (date of application: 10.10.2022).
55. Palmer L., Melki J. Shape Shifting in the Conflict Zone: The Strategic Performance of Gender in War Reporting. *Journalism Studies*. 2018. Vol. 19, № 1. P. 126-142. URL: <https://bit.ly/3PrkMHm> (date of application: 10.10.2022).
56. Parmelee J., Roman N., Beasley B., Perkins, S. Gender and Generational Differences in Political Reporters' Interactivity on Twitter. *Journalism Studies*. 2019. Vol. 20, № 1. P. 232-247. URL: <https://bit.ly/3UVkE3Z> (date of application: 10.10.2022).
57. Pavlik J. *Journalism and New Media*. New York : Columbia University Press, 2001. 246 p.
58. Schreier, M. *Qualitative Content Analysis and Practice*. New York : SAGE Publications, 2012. 280 p.

59. Westcott, A., Critcher, C. The Bigger Picture: Gender and the Visual Rhetoric of Conflict. *Journalism Studies*. 2018. Vol. 19, № 11. P. 1541-1561. URL: <https://bit.ly/3V2Ezy0> (date of application: 10.10.2022).